jezéssel: rengeteg még a tennivaló a koordinálás és integrálás területén. *(Universitas, 1970 január.)*

Egy szó karrierje

Az establishment szó története igen érdekes. Eredetileg évszázadokon át kizárólag, illetve majdnem kizárólag az anglikán egyházat jelentette, amely, ellentétben a szabad egyházakkal, „meg volt alapítva" (etabliert), vagyis nyilvánosan, jogilag meg volt szervezve. Az *Encyclopaedia Britannica* 1959. évi kiadásában két teljes hasábon kizárólag egyházi jelentését sorolja fel. Még a kis és nagy *Oxford Dictionary* legújabb kiadása is csak ezt a jelentését említi.

A szó világi jelentése az angol nyelvterületen az ötvenes években bukkant fel, minthogy azonban a szó ott nem számított idegennek, nem tűnt fel, és egyházi, eredeti jelentése mindig megmaradt, hátterében mindig ott magasodott Canterbury hercegérseke, a régi establishment központi alakja. De azért Angliában is világi jelentésében divat-szóvá, „vogue-word"-dá vált.

Ki használta a szó először mai, új jelentésében? Henry Fairlie konzervatív újságíró követeli magának az elsőbbséget. Neki, a jobboldali embernek nem tetszett, hogy a baloldal is birtokába vette ezt a szót.

A legújabb amerikai szótárakban (Webster és Random House) szintén szerepel a szó világi jelentése, sőt a másik, az egyházi részben el is halványodik. A legújabb *Webster* két jelentését közli: 1. szociális, közgazdasági vagy politikai vezetők uralkodó osztályt képező csoportja; 2. mértékadó csoport. Az első jelentés magában foglalja a társadalmi alaktalan és az állami intézményes csoportalkotást egyaránt. A második jelentés arra céloz, hogy a fogalmat gyakran használják az állam és társadalom valamely részterületére is, mint például az egyetemekre. Az alaktalan társadalmi, intézményesség nélkül működő establishment, amelyet pontatlanul „uralkodó körök"-nek lehetne nevezni, a német használatban is nagy szerepet játszott.

Hogyan jutott el oda? A német szótárakban csak a legújabb időkben jelenik meg. A nagy *Herder* még a szó egyházi jelentését sem közli. Az 1968. évi *Brockhaus-enciklopédia* az angol szónak csupán világi jelentését közli: „politikai címszó, leértékelő jelentéssel. Uralkodó körök az államban és társadalomban, amelyek hatalmuk megalapítására és megerősítésére törekszenek. Az establishment ellen számos ipari országban parlamenten kívüli ellenzéki csoportok támadnak."

A szó származását a szociológiai tudományok területén is nyomon lehet követni, mégpedig az „elite" fogalmával kapcsolatban. Így például Ralf Dahrendorf 1965-ben megjelent *Társadalom és demokrácia Németországban* című könyvében az angol establishmentről nem a szervezett, tehát látható elit értelmében ír, hanem titkos hatalmú emberek láthatatlan csoportjáról.

A kritikai vizsgálatok és megkülönböztetések azonban nem akadályozták meg sem a politikai újságírást, sem a szóhasználatot abban, hogy az establishment fel ne kapják és vele a pillanat szükséglete szerint a „power elite"-t vagy a megfoghatatlan „felső réteg"-et, néha pedig egyszerűen a hivatali hatalommal bírókat jelöljék. *(Merkur, 1969. 252. sz.)*

Az amerikaiak és a vallás

A vallási vezetők országszerte nyugtalankodnak. A vallásos emberek között véleménykülönbségek vannak aktuális társadalmi kérdéseket illetően. Az egyházak anyagi támogatása egyre csökken. A leglényegesebb probléma, mi az egyház küldetése a mai bonyolult és változásban levő világban.

A Gallup Intézet egy március 5-én nyilvánosságra hozott felmérése szerint a megkérdezettek 75%-ának az a véleménye, hogy az egyház elvesztette az ország életére gyakorolt befolyását.

Az Egyesült Államokban valamely felekezethez tartozó felnőtt lakosság részaránya lassan, de állandóan csökken azóta, hogy a maximumot, a 68%-ot 12 évvel ezelőtt elérte. Most a Gallup Intézet felmérése 63%-os arányt mutat ki. A templomba járás, amely hetenként egyszeri alkalomra vonatkozik, még pontosabb képet ad az ország vallási életéről, mivel az 1958-as évi 49%-os csúcsteljesítményről jelenleg 42%-ra esett.

Ezek alapján felvetődik a kérdés: képes-e az egyház arra, hogy új és erőteljes szerepet játsszon az Egyesült Államokban oly módon, hogy felhagy a pietizmussal, és energiáit az „itt és most" jelenlevő problémákra, a faji válságra, a lázadó ifjúságra és a vietnami háborúra összpontosítja? Erre vonatkozóan a californiai egyetem két szociológusa, Charles Y. Glock és Rodney Stark (American Piety: The Nature of Religious Commitment című könyvében) a következőket állapítja meg: „Napjainkban

a liberális testületek funkciója az, hogy állomáshelyek legyenek azok számára, akik éppen elhagyják az ortodoxiát, de még nem akarják teljesen elhagyni felekezetüket... A liberális testületek tagjainak nagy része passzív keresztény. Ezek az új reformáció teológiáját elfogadták, de nem gyakorolják a templomba járást, nem vesznek részt vallási tevékenységekben, nem nyújtanak anyagi támogatást felekezetüknek, nem imádkoznak, és tájékozatlanok a vallás területén."

Mindezeken túl: az Egyesült Államokban a vallásosság és a templomba járás lényegesen nagyobb méretű, mint Angliában és néhány más nyugati országban. Sok amerikai továbbra is jár templomba, s majdnem polgári kötelességének tekinti ezt, bár nem érez mély rokonszenvet a vallási meggyőződés vagy élete végső értelmének keresése iránt.

Egyesek úgy vélik, hogy Amerikában a vallásnak egy vajúdásokkal teli korszaka kezdődik, lehet, hogy a lélekkeresés „hosszú tele", amely még a XXI. századba is át fog nyúlni.

Hol van már az az optimizmus, amely az 1950-es éveket jellemezte, amikor fokozódott a vallásosság. A „pozitív gondolkodás" és az „értelem békéjé"-ről szóló könyvek, amelyeket papok írtak, bestellerekké váltak, és a teológusok nemzeti méretű „istenhez való visszatérés"-t jósoltak. Ugyanígy múlté már a reformáció felvidító érzése is, amelyet sok vallásos ember érzett az 1960-as években.

Minden századik lelkész azt hirdette és most is azt hirdeti, hogy a vallást a „cselekvés területére" kell helyezni. Egyesek számára ez azt jelenti, hogy a prédikációkban ellenezni kell a vietnami háborút, míg mások a polgári jogok érdekében lépnek fel. Néhány lelkész magáévá tette a faji és háborúellenes problémákat, miközben vandalizmustól sem riad vissza, amelyet a „magasabb erkölcs" motivál.

Ez az „aktivista" filozófia a lelkészek kis százalékát és egy még kisebb laikus csoportot ragad magával. Ugyanakkor ez a kisebbség jelentős számú fiatalt és heves entellektüeleket foglal magában.

Férfiak és nők ezrei hagyják el a papi életet és a papi rendeket, mivel elvesztették illúzióikat és megzavarodtak egyház és társadalmon belüli szerepüket illetően. Egy meglehetősen nagy méretekben végzett felmérés szerint mintegy 3000 protestáns lelkész, vagyis az összesnek 1%-a hagyja el évenként hivatását, valamint 2500 római katolikus pap, az Egyesült Államok papságának 4%-a lép ki évenként. Az Egyesült Államok egyházai úgy látják, hogy nem képesek a vezetésre akkor, amikor egyre nagyobb számú laikus szorul tanácsadásra abban a kérdésben, mi a vallás célja az egyes ember és a közösség életét illetően. *(U. S. News & World Report, 1970. március 23.)*

Az egyház jövője az elektronikus számítógépek korában. Beszélgetés McLuhannal

---

Lesz-e az egyháznak mint intézménynek létjogosultsága a jövőben?

Korunkban minden igen gyors változáson megy át. A rendszerek áttekinthetővé válnak és még a bürokraták is kénytelenek észrevenni az új jelenségeket. Túlságosan hozzászoktunk, hogy a dolgok fokozatosan változnak, szinte észrevétlenül.

Az egyház mint a mindennapi emberi lét hivatali apparátusa, sohasem tudott elég gyorsan tájékozódni azokról a dolgokról, amelyek éppen változnak. A bürokrácia lényegéből következik, hogy nem fedezi fel a változásokat. Még hosszú ideig fejt ki tevékenységet azok után, hogy már rég elvesztette létjogosultságát. Az egyház bürokratikus intézménye is ezen a felettébb furcsa úton halad. Stratégiája idejét múlta, akárcsak a középkori Don Quijotéé, aki lóháton lovagolva akarta felvenni a harcot Gutenberggel. A keresztény egyház centralizált bürokratikus intézménye elavult és ha továbbra is fenn akar maradni, ugyanazon változásokon kell átmennie, amelyeket más intézményeink is elszenvedtek.

A könyvnyomtatás feltalálása utáni időket nagymérvű technikai fejlődés jellemezte. Az egyház, hogy a fejlődéssel lépést tartson, vasút-stílusú centralizálást hajtott végre, amely — mivel központosított bürokráciát és nagy nemzeti államokat tételezett fel — a repülőgépek korszakában szükségszerűen bomlásra van ítélve.

A katolikus egyházat olyan közösségnek tekintjük, amely a krisztusi kinyilatkoztatás keresztény mítoszán alapul. Lát-e valami lehetőséget arra, hogy hagyományos intézmény formájából mitikus közösséggé szervezzék?

Az egyháznak mindig voltak remetéi, akik szétszórtan, a civilizációtól messze eső területeken éltek kis kalyibáikban. Ez ismét bekövetkezhet. A helikopterek korszakában sem indokolt, hogy az egyházat központilag irányítsák. Az átalakulás természetesen nem vonatkozik az egyház lényegére. Azok az emberek, akik szeretik közösségüket, szeretnek együtt lenni. Ebben az